

Khalid Benhaddou

‘Vooruitgang kan niet losstaan van solidariteit’

Wat mag ik Khalid Benhaddou - theoloog, opiniemaker, auteur en bruggenbouwer - wensen voor het nieuwe jaar? “Een goede gezondheid. Ik leef intens voor mijn werk, maar ik moet ook denken aan mijn welzijn, pas dan kan ik me bekommeren om het welzijn van anderen.” Khalid gaf in november 2025 voor Beweging.net een lezing over een nieuwe rol voor het middenveld. Hij gaat hier dieper op in voor Basis. Solidariteit, tegenmacht vormen en het sociale weefsel versterken, vormen de rode draad in zijn verhaal.

Vakbonden en organisaties schreven in een opiniestuk (19 december) dat het problematisch is dat zowel het middenveld als de rechtsstaat onder vuur ligt. “Politici proberen de kritische rol van het middenveld en de mogelijkheid tot collectieve actie te fnuiken. Terwijl onze geschiedenis leert dat haast elke sociale vooruitgang het resultaat is van collectieve actie.”

Ik deel deze analyse, maar we moeten ook naar de oorzaken kijken. Het middenveld draagt voor een stuk zelf de verantwoordelijkheid. Het middenveld heeft een belangrijke rol kunnen spelen om de collectieve identiteit mee gestalte te geven. Er ging een heel sterke collectieve kracht van uit. Aan de ene kant heeft individualisering het sociale kapitaal doen verdampen. Aan de andere kant heb je een bureaucratisering of een verstatelijking. Daar zit het middenveld tussen geprangd. Als de collectieve kracht verzwakt, ontstaat er ruimte die door de politiek wordt ingenomen. En die zal zichzelf meer hefbomen geven om strenger op te treden tegen die collectieve kracht. Het middenveld moet zichzelf heruitvinden en terugkeren naar zijn ziel.

Wat zijn de oorzaken van het verzwakken van de collectieve kracht?

Individualisering en secularisering hebben de klassieke legitimiteit van het middenveld

aangetast. Vroeger waren er levensbeschouwelijke kaders waaruit organisaties, ook vakbonden voortkwamen. Van in de wieg werd bepaald waar je terecht kwam. Maar dat is er niet meer, dus heel veel mensen herkennen zich niet altijd meer in de middenveldorganisaties die vandaag bestaan. Er is ook minder vertrouwen omdat er weinig connectie is.

De arbeidsmarkt is volledig veranderd. We hebben flexi-jobbers, nieuwkomers, freelancers, digitale nomaden, mensen met meerdere jobs. De klassieke achterban bestaat sociologisch niet meer. Toch spreken sommige organisaties nog altijd tegen een achterban die niet meer bestaat. Dat creëert een mismatch tussen de nieuwe demografische realiteit en de bestaande structuren. De samenleving is veel diverser geworden op etnisch, religieus vlak, op vlak van levenshoudingen, perspectieven, maar veel organisaties zijn dat niet. Daardoor herkennen mensen zich minder in het middenveld. Daarnaast heeft professionalisering een opmars gemaakt. Door vermarkting en bureaucratisering moet alles meetbaar zijn. Rapportering, management, output, formats, sjablonen. Daardoor worden vooral mensen met die expertise aangetrokken. Vrijwilligers worden meer uitvoerders, niet meer mede-eigenaars. Het vrijwilligerswerk, de ziel van

‘Mensen moeten opnieuw opstaan, tegenmacht vormen, elkaar opzoeken en de kleine verschillen terzijde schuiven.’

Khalid Benhaddou

www.khalidbenhaddou.com/

TEKST
Caroline Vanpoucke

FOTO
Foto ID/ Jimmy Kets

» het middenveld, wordt uitgehouden. Wij moeten veel meer aan gemeenschapsvorming doen. Als je enkel diensten aanbiedt, blijven mensen kwetsbaar. Je moet hen inbedden in netwerken, hen koppelen aan anderen, hen deel laten worden van een groter geheel. Zo bouw je sociaal kapitaal op, en dat is precies wat vandaag ontbreekt.

Bruggen bouwen en meer verbinding maken dus?

Inderdaad. Wij trekken ons te vaak terug in safe spaces, groepen van gelijkgezinden. Mensen met migratieachtergrond organiseren zich apart, lgbtqia+-groepen doen dat, nog andere groepen ook. Dat is begrijpelijk, want mensen zoeken herkenning en veiligheid. Maar het leidt tot subgroepen die los van elkaar staan.

We hebben *brave spaces* nodig: ruimtes waar je mensen ontmoet waar je je in eerste instantie niet makkelijk mee kan identificeren. We moeten bruggen slaan tussen groepen. Het klassieke middenveld is nog vrij wit en grijs, het nieuwe middenveld vertrekt vanuit 'subidentiteiten'. Beide missen de brugfunctie die nodig is om een samenleving samen te houden. Waarom kan een middenveld niet inzetten om groepen over de generaties heen dichter bij elkaar te brengen? Je hebt 'sa-

menbindend sociaal kapitaal' nodig maar ook 'overbruggend sociaal kapitaal'. Elke organisatie zal zichzelf moeten heruitvinden. Ze moeten zich afvragen waarom ze bepaalde mensen niet bereiken. Is het aanbod niet aangepast aan de nieuwe realiteit? Zijn er onbewuste drempels? Ontbreekt expertise? Moet de horizon verbreed worden?

Organisaties die enkel de talenten van homogene groepen aanspreken, zullen achterop hinken op de uitdagingen van onze tijd.

Jij werkt samen met scholen en lokale besturen rond de aanpak van radicalisering. Hoe staan jongeren in deze diverse wereld?

Jongeren moeten vandaag navigeren in een complexe wereld, getekend door politieke, economische, ecologische en technologische spanningen. De Onderwijsspiegel 2025 wijst op een sterke toename van psychosociale klachten en schoolmoeheid. Tegelijk zijn jongeren niet apathisch: ze zijn betrokken, politiek en moreel alert, maar geven engagement anders vorm. Ze zoeken impact, erkenning en zichtbare resultaten, en haken vaak af bij logge structuren en trage besluitvorming. Hun leefwereld draait digitaal en sneller dan veel instituties kunnen volgen. Wat vaak ontbreekt, is wat de Duitse socioloog Hartmut Rosa omschrijft als resonantie. Veel jongeren ervaren een gebrek aan verbinding: met hun omgeving, met anderen, met bredere maatschappelijke kaders. Fundamentele vragen blijven onbeantwoord: waarom leren we wat we leren? Waar hoor ik thuis? Wat wordt er van mij verwacht? Wanneer zulke betekeniskaders ontbreken, ontstaat leegte, en die leegte maakt jongeren vatbaar voor invloeden die niet altijd opbouwend zijn.

Zonder gedeelde kaders ontstaat een vacuüm waarin alternatieve dynamieken terrein winnen. In sommige contexten vertaalt zich dat in straatculturen waarin provocatie, groepsdruk en machogedrag een rol spelen. Jongeren die zich structureel losgekoppeld voelen, verliezen soms het gevoel van verantwoordelijkheid voor hun omgeving. In extreme gevallen kan dat omslaan in cynisme of nihilisme, het idee dat er weinig op het spel staat. Dat is geen excuus, maar wel een alarmsignaal.

Daarom ligt er een opdracht voor het middenveld om opnieuw een moreel verhaal te formuleren. Waarom bestrijden we armoede? Omdat rechtvaardigheid ertoe doet. Waarom investeren we in preventieve gezondheidszorg? Omdat gezondheid een gedeeld goed is waarvoor iedereen verantwoordelijkheid draagt. Dat morele spreken zijn we groten-deels kwijtgeraakt, en precies daardoor brokkelen onze gezamenlijke betekeniskaders af.

Betekeniskaders worden ook in onderwijs meegegeven via levensbeschouwelijke vorming. Een garantie op interlevensbeschouwelijk samenleven?

Geesteswetenschappen zoals filosofie, literatuur, kunst, levensbeschouwelijke en democratische geletterdheid, burgerschapsvorming ... verliezen terrein. Onderwijs focust steeds meer op technische vakken die economisch bruikbaar zijn. Maar onderwijs moet ook persoonsvorming bieden. Daar kan levensbeschouwing een belangrijke rol in vervullen. Want anders groeien zij op met een zekere leegte.

Zonder begeleiding kan religie een identitair instrument worden, een manier om zich af te zetten tegen de maatschappij, in plaats van een bron van engagement. Onderwijs én middenveld moeten jongeren helpen hun identiteit te ontwikkelen en hun plaats te vinden. Zet meer in op burgerschapsvorming, zet projecten op die laagdrempelig zijn en die jongeren het gevoel geven dat ze erkend worden in wie ze zijn en begrepen worden in hun leefwereld.

We hebben in ons welvaartsmodel een soort van gebureaucratiseerde solidariteit: we betalen belastingen en daarmee zijn we solidair met mensen die kwetsbaar zijn. Maar we moeten streven naar solidariteit als mensbeeld. Dat moet van jongs af meegegeven worden. Zonder intrinsieke solidariteit brokkelt het welvaartsmodel af. Mensen moeten opnieuw voelen dat het welzijn van de ander ook hun welzijn is. Dat is de basis van een duurzame samenleving. Dit moet veel meer in de morele verhalen van organisaties in het middenveld naar voor komen. Velen worstelen daarmee. De echte communicatie gaat over morele verhalen en bijvoorbeeld

niet over een logo of over een manier van communiceren die veel clickbaits oplevert.

En vanuit die solidariteit ook actie ondernemen, reageren?

Bij ernstige schendingen van menselijke waardigheid moet je spreken. Neutraal blijven is ook kiezen. De protestants theoloog Bonhoeffer zei: 'Zwijgen in het aangezicht van onrecht is ook onrecht.' Als de principes van de rechtsstaat worden aangevallen van binnen en van buiten moeten er mensen durven opstaan en zich daartegen uitspreken. Want niks is voor eeuwig, ook onze waarden en vrijheden niet. Ze kunnen verdwijnen, maar we gaan er te achteloos mee om. We denken dat het altijd zo zal blijven. Mensen moeten opnieuw opstaan, tegenmacht vormen, elkaar opzoeken en de kleine verschillen terzijde schuiven. Waarden leven alleen als mensen ze verdedigen. Het komt niet goed als mensen niet opstaan en zich ook effectief gaan engageren en opnieuw die tegenstem durven zijn.

Wat wens jij in 2026 het middenveld nog toe?

Voor 2026 wens ik het middenveld vooral de moed toe om opnieuw te handelen vanuit zijn eigen kracht. Dat veronderstelt ook zelfreflectie: durven kijken naar de schaduwzijde van onze materiële vooruitgang, naar ecologische grenzen, maar ook naar morele en spirituele verschraling. Vooruitgang kan niet losstaan van solidariteit, noch van hersteld vertrouwen, tussen mensen onderling, tussen burgers en overheid, en wederzijds. Vandaag leven we te vaak in een controlecul-tuur. We reageren op maatschappelijke problemen met steeds meer regels en dikkere wetboeken, terwijl de sociale cohesie verder afbrokkelt. De weg vooruit ligt niet in meer beheersing van bovenaf, maar in herwaardering van wat van onderuit groeit. Mensen die zich verenigen, verantwoordelijkheid opnemen en het sociale weefsel versterken. Alleen zo bouwen we aan een samenleving die niet alleen efficiënt is, maar ook warm en veerkrachtig.

Samen bouwen aan een sterk COV

Tijdens het COV-congres 'Basisonderwijs in Balans!' op 24 november 2023 stemden de deelnemers over de beleidsstandpunten van de komende periode. Onze acht krachtkaarten zetten in op de nabije toekomst. Krachtkaart 8 focust op het samen bouwen aan kwaliteitsvolle vakbondswerking. Het COV is een vakbond die maximaal ijvert voor de belangenverdediging van zijn leden en daarbij actief inzet op de kwaliteit van het basisonderwijs. We zorgen dat onze organisatie het mogelijk maakt om slagkrachtig te werken. We vertrekken vanuit verbinding en dialoog om tot oplossingen te komen en voeren actie als het nodig is. Via zijn communicatie versterkt het COV daarbij de stem van de leden, en informeert over het belang, de onderhandelingen en het bereikte resultaat. Het verdedigen van de betekenis van het lidmaatschap en het solidariteitsprincipe behoort tot onze taak. De bescherming van onze syndicale belangen en vertegenwoordigers is daarbij essentieel. Zo blijft het COV zich breed maatschappelijk inzetten voor een warme en rechtvaardige samenleving, ook ter versterking van toekomstige generaties.

'Wij moeten veel meer aan gemeenschapsvorming doen. Zo bouw je sociaal kapitaal op.'

Khalid Benhaddou

COV Kring Maasland